

e-mail: sokalrda@loda.gov.ua

Варемчук І.В., *завідувач сектором розвитку сільської місцевості, регулювання відносин власності, функціонування аграрного ринку, правового та організаційно-кадрового забезпечення управління агропромислового розвитку Сокальської райдержадміністрації Львівської обл.*

ПРОБЛЕМИ ВИКОНАННЯ ТА ПРІОРИТЕТИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ДЕРЖАВНИХ ЦІЛЮВИХ ПРОГРАМ В УКРАЇНІ

Varemchuk I.V., *Head of Sector of Rural Development, Regulation of Property Relations, Agricultural Market, Legal, Organizational and Staff Provision of Department of Agricultural Development, Sokal District Administration in Lviv region*

PROBLEMS OF IMPLEMENTATION AND PRIORITIES OF IMPROVEMENT STATE TARGETED PROGRAMS IN UKRAINE

Проведення системних реформ в кризових умовах актуалізує питання ефективного та раціонального використання обмежених фінансових ресурсів держави. У світовій практиці одним із найдієвіших методів забезпечення зв'язку між розподілом бюджетних ресурсів і фактичними чи запланованими результатами їх використання у відповідності з встановленими пріоритетами є програмно-цільове бюджетування, яке реалізується через цільові програми. Беззаперечними перевагами цільових програм є наступні:

- системний підхід до вирішення різнопланових проблем у різних сферах суспільного життя;
- узгодження цілей, завдань та інтересів органів влади, бізнесу та населення в рамках використання бюджетних коштів. На думку С. Савчук, залучення громадськості до вироблення пріоритетних програм є однією із головних переваг програмно-цільового бюджетування [4, с. 113];
- індикативний характер цільових програм, терміни виконання яких перебувають у безпосередній залежності від рівня забезпечення програмних заходів фінансовими та матеріальними ресурсами;
- наявність ефекту мультиплікатора при цільовому використанні коштів бюджету та ресурсів інших зацікавлених у її реалізації сторін, що

дає змогу досягти проєктованих результатів із залученням меншого обсягу бюджетних ресурсів.

Питання теорії та практики розробки й реалізації державних цільових програм відображені у багатьох наукових працях вітчизняних та зарубіжних вчених. Вагомий внесок у їхню розробку внесли такі вчені, як М. Афанасьєв, Д. Волкер, М. Гараж, Л. Ігоніна, О. Мінаков, Р. Рист, А. Премчанд, Г. Хатрі та інші економісти. Не зважаючи на це, залишаються відкритими питання як вдосконалення термінологічного апарату програмно-цільового бюджетування, так і вироблення об'єктивних підходів та методів оцінювання ефективності виконання цільових програм як на загальнодержавному, так і регіональному рівні.

Відповідно до норм однойменного Закону України [3] державна цільова програма – це комплекс взаємопов'язаних завдань і заходів, які спрямовані на розв'язання найважливіших проблем розвитку держави, здійснюється з використанням коштів Державного бюджету України та узгоджені за строками виконання, складом виконавців, ресурсним забезпеченням. Залежно від сфери реалізації державні цільові програми прийнято розмежовувати на економічні, соціальні, екологічні, наукові, оборонні тощо. Серед державних цільових програм економічного спрямування вагоме місце посідають програми у царині агропромислового комплексу, які мають різноманітне цільове призначення:

– програми розвитку земельних відносин та форм господарювання (в тому числі програми розвитку сільськогосподарської кооперації, створення обслуговуючих кооперативів, сімейних ферм; програми захисту і відтворення ґрунтів, формування ринку земель сільськогосподарського призначення тощо);

– програми розвитку аграрного ринку (функціонування аграрного ринку, Аграрного фонду, вдосконалення форм реалізації аграрної продукції);

– програми розвитку аграрного виробництва (в тому числі програми підтримки конкурентоспроможності продукції, виробництва техніки для АПК, розвитку біоенергетики тощо);

– програми розвитку кредитування та страхування в аграрному секторі;

– програми розвитку аграрної науки та освіти (в тому числі розвиток дорадництва, впровадження науково-технічного процесу);

– програми соціального спрямування (розвиток інфраструктури села, підвищення зайнятості сільського населення) та інші.

Наведений перелік напрямів виконання державних цільових програм в аграрному секторі переконливо доводить, що однією із найбільш актуальних проблем у цій сфері є ризик розпорошення державних коштів між великою кількістю пріоритетів, що ускладнює їх виконання і призводить до зменшення результативності використання бюджетних коштів. У зв'язку з цим, важливим пріоритетом повноцінного впровадження програмно-цільового бюджетування в Україні має стати більш прискіпливий підхід до формулювання програмних завдань та концентрація уваги на не великій кількості цільових програм задля підвищення ймовірності їх повного виконання. Поряд з цим, перешкоджає повноцінному використанню усіх переваг програмно-цільового бюджетування низька якість середньотривалого макроекономічного прогнозування, відсутність відповідальності суб'єктів бюджетного планування за досягнення закладених у програмі цілей, а також відсутність об'єктивної методики оцінки їх ефективності.

Відповідно до загальноприйнятої практики, оцінку ефективності цільових програм можна здійснювати за двома підходами: перший – полягає в оцінці відхилень фактичних даних за результатами програми від запланованих; другий – передбачає оцінку динаміки певних показників, що характеризують рівень розвитку галузі. Між тим, у практичній діяльності органів влади зберігається успадкований з часів планової економіки підхід до розуміння ефективності видатків як відношення фактично проведених витрат до запланованих без огляду на отримані результати. Таке викривлене з погляду сутності розуміння поняття «ефективність» породжує проблеми з розробкою об'єктивних критеріїв і методики її оцінювання. Наприклад, за результатами незалежного оцінювання більше 100 державних цільових програм експертами було зроблено висновок, що із 243 результативних показників ефективності і 214 – якості відповідно лише 7 та 20 показників були конкретно спрямовані на кінцевий соціально-економічний результат [5].

Поряд з недоліками розробки державних цільових програм, вагомим чинником, що знижує ефективність програмно-цільового бюджетування є проблеми, що виникають у процесі виконання програмних заходів. Зокрема, у більшості програм акцент зроблено на фінансуванні з державного та

місцевих бюджетів, тоді як можливості щодо залучення інших коштів використовуються недостатньо. Нерідко, через слабку активність головних виконавців програми у цьому напрямку обсяги залучених інвестицій, пільгових кредитів значно менші за розрахункові, що дає формальну підставу говорити про необґрунтованість закріплених у програмі показників.

Важливою передумовою ефективності виконання цільових програм є забезпечення ритмічності її фінансування. Але на сьогоднішній час ця вимога не виконується в повній мірі. Звичним явищем у бюджетній практиці є тривале недофінансування заходів програми впродовж року і виділення запланованих коштів наприкінці бюджетного року для «вирівнювання» показників виконання бюджету. Така практика унеможлиблює належне виконання передбачених у програмах заходів, знижує їх результативність, що формує хибне уявлення про неефективність самого програмного підходу до бюджетування. Вирішенням цієї проблеми може стати підвищення взаємної відповідальності у бюджетному процесі всіх його учасників, а також вироблення механізму врегулювання таких ситуацій. Для прикладу, варто розглянути доцільність внесення у бюджетне законодавство норми, що у випадку «аврального» дофінансування програми наприкінці року невикористані кошти будуть перенесені на наступний рік без зменшення на цю суму загального фінансування.

Література:

1. Борщ А.Г. Бюджетна підтримка аграрного сектора в умовах трансформаційних процесів в економіці України / А.Г. Борщ // Економіка України АПК. – 2009. – №2. – С. 111–117.
2. Метелиця В.М. Контроль за надходженням і використанням бюджетних коштів фінансової підтримки сільського господарства / В.М. Метелиця // Облік і фінанси АПК. – 2007. – №3–5. – С. 123–128.
3. Про державні цільові програми: Закон України від 18.03.2004 №1621-IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1621-15>.
4. Савчук С.В. Особливості застосування програмно-цільового методу у бюджетному процесі / С.В. Савчук // Методологічні проблеми фінансової теорії та практики: зб. наук. праць; відп. за вип. О.П. Кириленко. – Тернопіль: ТНЕУ, 2014. – С. 111–114.
5. Шкворець Ю.Ф. Критерії та показники оцінки ефективності програмно-цільового фінансування центральних органів управління з питань науки, інноваційної діяльності й освіти / Ю.Ф. Шкворець // Громадська організація «Інститут еволюційної

економіки» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://iee.org.ua/files/alushta/06-shkvorec-kryteryu_ta_pokaznyky.pdf.

e-mail: ira-viter@ukr.net

Вітер І.Я., *Заступник начальника управління-начальник відділу розвитку промисловості та фінансово-економічного аналізу управління розвитку реального сектору економіки та підприємництва департаменту економічного розвитку і торгівлі Тернопільської облдержадміністрації*

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ РОЗРОБЛЕННЯ ПРОМИСЛОВОЇ ПОЛІТИКИ НА ІННОВАЦІЙНІЙ ОСНОВІ

Viter I.Y., *Deputy Head of Department – Head of Office for Industrial Development and Financial and Economic Analysis, Department for Real Economy Development and Entrepreneurship, Department for Economic Development and Trade, Ternopil Regional State Administration*

CONCEPTUAL FOUNDATIONS FOR INDUSTRIAL POLICY DEVELOPMENT BASED ON INNOVATIONS

Сучасний світ, з одного боку, зіткнувся з необхідністю реалізації так званої третьої промислової революції, а з іншого – має характерну особливість, пов'язану з актуалізацією для багатьох країн процесів реіндустріалізації, зміст яких полягає в подоланні вкрай низьких темпів економічного зростання за рахунок піднесення, перш за все, галузей обробної промисловості. Реіндустріалізація формує можливості подолання технологічного відставання, яке найпомітніше проявилось в період трансформаційних перетворень.

До країн, які мають у першу чергу здійснити реіндустріалізацію, належить і Україна, яка втратила значну частку промислового потенціалу і без його подальшого нарощування може опинитися серед держав, не здатних самотійно розв'язувати наявні соціальні проблеми в частині як підвищення рівня життя населення, так і використання можливостей реалізації його креативних здібностей.

Україна, як і багато посткомуністичних країн, у результаті трансформаційних перетворень потрапила в подвійну пастку, оскільки ко-